

YARGITAY BAŐKANLIĐI

ADLÎ YIL AÇIŐ KONUŐMASI

(2011 - 2012)

A. Nazım KAYNAK
Yargıtay Birinci Başkanı

6 Eylül 2011

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli konuklar,

Sevgili meslektaşlarım,

Yazılı ve görsel basının kıymetli temsilcileri,

Sözlerime başlarken hepinizi saygı ve sevgilerimle selamlıyor, bu vesileyle geçmiş Ramazan Bayramınızı da kutluyorum.

2011-2012 Adli Yılı'nı, ülkemize, milletimize ve tüm insanlığa barış, esenlik ve mutluluk getirmesi dileğiyle açıyorum.

Geçen yıl yitirdiğimiz değerli meslektaşlarımızı saygı ve rahmetle anıyorum. Emeklilik ya da başka sebeplerle aramızdan ayrılan meslektaşlarımıza da bundan sonraki yaşamlarında mutluluk, sağlık ve esenlikler diliyorum. Türk Yargısına yapmış oldukları hizmet ve katkılar unutulmayacaktır. Bu nedenle kendilerine teşekkür ediyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Devletini kuran, bizlere miras bırakan Büyük Atatürk ve arkadaşlarına şükran ve minnet duygularımı sunuyorum.

Bilindiği gibi her yıl adli tatilin bitiminde yapılan bu tören Yargıtaya özgü bir ritüel olmayıp, ülkemiz için “adli yılın” açılmasını ifade etmektedir. Şu an bu yüce görevi ifa ediyor olmanın heyecan ve mutluluğunu bir arada yaşıyorum.

Bu yıl 143. kuruluş yıl dönümüne ulaşmış adli yargının öncü kurumu Yargıtay, 1868’de “Divan-ı Ahkâmı Adliye” adıyla kurulmuş, 1879 tarihinde “Mahkeme-i Temyiz” adını almıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi hükûmeti tarafından Sivas’ta “Muvakkat Temyiz Heyeti” olarak kurulan yüksek mahkeme, daha sonra “Temyiz Mahkemesi” adı altında Eskişehir’e nakledilmiştir. 1935’te Ankara’da yapılan binasına taşınmış, 1945 tarihinde de “Yargıtay” adını almıştır.

Anayasa’mızın 154. maddesinde, anayasal bir kurum olarak yer alan Yargıtay, adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Yasa ile gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakmaktadır.

Yirmiüç Hukuk, onbeş Ceza Dairesi, Hukuk ve Ceza Genel Kurulları ile idari kadrodan oluşan yapısıyla bu görevi yerine getirmektedir.

Yargıtay bugün beş ayrı binada hizmet vermekte olup, fiziki koşullar had safhada yetersiz bulunmaktadır.

Ancak, bu konuda yaptığımız girişimler sonunda, Yargıtayın saygınlığına uygun ve adalet hizmetini karşılayacak nitelikte yeni bir hizmet binasının yapımı için, Sayın Başbakanımız ilgili kurumlara gerekli talimatı vermiş olup, bu konudaki duyarlılığı için kendilerine şahsım ve Kurumumuz adına teşekkürlerimi sunmayı bir borç biliyorum.

Yaşama Hakkı ve Terör:

Yargı, haksızlığa uğramış, mağdur olmuş insanların en önemli sığınağıdır. Bu sığınağa olan inancı devam ettirmek hukukçulara düşen bir görevdir. Hukuksuzluk anarşiyi ve kaosu beraberinde getirir. Dolayısıyla hukuk ve adalete herkesin ihtiyacı vardır.

İnsanların en temel hakkı yaşama hakkıdır. Bu nedenle yaşama hakkı uluslararası bildirge ve sözleşmelerde öncelikli yer almış ve korunması öngörülmüştür.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 3. maddesinde “Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.” denilmektedir. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 6. maddesinde “Her insanın doğuştan gelen yaşama hakkı vardır. Bu hak yasalarla korunacaktır. Hiç kimsenin yaşamı keyfi olarak elinden alınamaz.” hükmüne yer verilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesi “Herkesin yaşama hakkı kanunla korunur.” biçimindedir.

Gerek ülkemizde ve gerek dünyada süren terör, insan hakları ve özellikle yaşam hakkı için tehdit oluşturmaktadır.

Terör, bir insanlık suçudur. Teröre karşı tüm devletlerin birlikte mücadele etmeleri bir zorunluluktur. Terörle mücadelede bütün devletlere görev düşmektedir.

Yaşama hakkı, temel vazgeçilmez insan hakkıdır. Hukuk devleti kişilerin hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlü olduğundan kişilerin yaşama hakkına doğrudan müdahale oluşturan teröre karşı, devlet bireyleri korumak zorundadır. Teröre karşı mücadele, bir hukuk devleti olan ülkemizin de en doğal ve meşru hakkıdır. Devletimiz hukuk kurallarından vazgeçmeden terörle mücadeleyi sürdürmektedir ve sürdürecektir.

Anayasa'nın 3. maddesinde “Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.” denilerek, devletin milli devlet olduğu vurgulanmıştır. Anayasa'nın bu hükmünün değiştirilmesi de mümkün bulunmamaktadır.

Kuruluş yıllarında Atatürk, milleti “Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye Halkına Türk Milleti denir.” biçiminde tanımlamıştır.

Anayasa'nın 66/1. maddesi “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan herkes Türk'tür” hükmüne yer vermiştir. Her iki tanımda da Türk sözcüğünün etnik anlamda kullanılmadığı, ülke üzerinde yaşayan bütün bireyleri kapsadığı görülmektedir. Bir başka anlatımla, Türk Milleti kavramı ırka, dine ve etnik kökene dayanmamakta, bireyler arasında hiçbir ayrım kabul etmemektedir.

Yüce milletimizin vatan sevgisinin somut göstergesi olan Silahlı kuvvetlerimize ve Emniyet mensuplarına yönelik saldırılarda şehit olan evlatlarımızın acısı yüreklerimizi dağlamaktadır. Kahraman evlatlarımızın manevi huzurunda saygıyla eğiliyor, şehitlik mertebesine yükselen bu değerlerimize rahmet diliyorum. Geleceğin, anaların ağlamadığı günler olması temennisiyle bu kıymetli evlatlarımızı yetiştire-

ren anne ve babaları minnet ve şükran hislerimle kucaklıyor, baş sağlığı ve sabırlar diliyorum.

Hukuk Devleti, Adil Yargılanma Hakkı ve Makul Süre Sorunu:

Sosyal bir varlık olan insan çeşitli sebeplerin etkisiyle bir arada yaşamak zorundadır. Bu zorunluluğun gereği olarak örgütlenip devletler kurmuştur. Devlet ise hukuki düzenin somut şeklidir. Hukukun kişilere tanıdığı yetki olan haklar, yasalarda ve anayasalarda düzenlenir. Ancak bu düzenleme yeterli olmayıp insanlar tarafından kullanılabilmesi gerekir. Bir hakkın gerçek anlamda varlığından söz edebilmek için kişilere haklarını elde etme ve yine haklarını ihlallere karşı koruma hürriyeti tanınmalıdır. Hak arama özgürlüğü, hukuk devleti ile doğrudan ilgilidir. Hukuk devleti kavramı ile, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlayan devlet düzeni anlaşılır. Anayasa'mız devletin niteliklerini sayarken hukuk devleti ilkesini vurgulamış, hak arama özgürlüğünü de düzenlemiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, hak arama özgürlüğünün yargısal yöntemine dayanak olan 6. maddesi, adil yargılanma hakkından bahsetmektedir.

Adil yargılanma hakkını düzenleyen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6/1. maddesi: "Herkes, gerek mede-

nî hak ve yükümlülükleriyle ilgili nizalar, gerek cezaî alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan yasayla kurulmuş, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, davasının makul bir süre içerisinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir.” şeklindedir.

Adil yargılanma hakkı, AİHS tarafından tanınan ve korunan bir haktır. Bu hakkın ihlali de birtakım yaptırımlara bağlanmıştır. Nitekim ülkemiz geçtiğimiz yıl AİHM kararlarında aleyhine en çok ihlal kararı verilen ülkelerden olmuştur. 2010 yılında ülkemizin AİHM tarafından verilen ihlal kararları nedeniyle ödediği tazminat miktarı yaklaşık 25 milyon Euro civarındadır. Yargıtayda görev yapan hâkim ve savcılarımız geçen yıl “Yüksek Yargı Kurumlarının Avrupa Standartları Bakımından Rollerinin Güçlendirilmesi” başlıklı proje kapsamında Strazburg’a çalışma ziyareti yapmışlardır. Bu ziyaretler sonucunda AİHM’deki uzmanlarla görüş alışverişinde bulunulmuş ve mahkemenin önemi konusunda farkındalık oluşmuştur.

Yargının sorunlarının en büyüğü ve en acili, davaların makul sürede bitirilememesidir. Makul sürede yargılanma hakkı adil yargılanma hakkının en önemli gereklerinden bi-

risidir. Makul sürede yargılanma hakkı her dava bakımından farklılık gösterse de, temel olarak ülkelerin yargı sistemlerine verdikleri önemin de bir göstergesi niteliğindedir. Hızlı ve adil karar verilmesi yargılamanın temel amaçları arasındadır. Hak arama özgürlüğünün hayata geçirilebilmesi, aranan hakka makul sürelerde ulaşılabilmesi ve bu anlamda yargılamanın hızlandırılması tek başına yargının başarabileceği bir iş değildir. Bu konuda başta yargının doğrudan yardımcıları olan kurumlar olmak üzere ülkemizin bütün kurumlarına büyük görevler düşmektedir.

İnsan Hak ve Özgürlükleri:

İnsan hakları, devletlerin insanlarına bir lütfu değildir. Aksine insanların doğuştan sahip olduğu kabul edilen haklardır. Bu nedenle insan hakları standartlarını yükseltmek başkalarının zoruyla değil, yüce milletimizin buna liyakati nedeniyle yapılması gereken bir zorunluluktur.

İnsan hakları ve hürriyetleri sahasında hızlı gelişmelere şahit olmaktayız. 1945 tarihinde yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Antlaşması ile başlayan ve 1948 tarihinde İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin ilanı, 1953 tarihinde yürürlüğe giren İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ile devam

eden gelişmeler; insan hak ve hürriyetleri konusunun sürekli geliştiğinin ve sürekli gündemde kaldığının işaretleridir. Gerçekten günümüzde insan hakları; insanlığın onuru, erdemi ve ortak paydası olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle devletler, insan haklarını çağdaş anlayışa uygun olarak anayasal ve yasal bir düzene kavuşturmak ve olabildiğince sağlam, etkin ve güvenceli bir koruma mekanizmasını yaşama geçirmek zorundadırlar. Bunun sağlanması için çağdaş Anayasaların, insan haklarını sadece düzenlemekle kalmayıp, onları koruyup güçlendirerek, devlete ve diğer kişilere karşı daha etkili bir şekilde ileri sürülebilir hale getirmesi gerekir.

Koruma Tedbirleri:

Kişi özgürlük ve güvenliği ile özel hayatın gizliliği başta taraf olduğumuz uluslararası sözleşmeler ve Anayasa'mız olmak üzere pozitif hukukumuzca en güçlü biçimde korunma altına alınmıştır.

Bununla birlikte, Anayasa'mızın 19 ila 23. maddelerinde ifadesini bulan bu koruma, yine Anayasa'mızın aynı maddelerindeki düzenleme uyarınca, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel ahlakın veya ge-

nel sağlığın korunması gibi sebeplerle sınırlandırılabilir. tedir.

Bunlar, Anayasa'nın verdiği izne dayalı olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nda dzenlenmiş bulunan, yakalama, gızaltına alma, adli kontrol altına alma, tutuklama, arama, el koyma, iletişimin denetlenmesi, gizli gızrevli kullanma ve teknik izleme, soruşturmanın veya kovuşturmanın gerekli kıldığı hallerde bir kısım hak ve özgürlüklerin askıya alınmasını gerektiren koruma tedbirleridir.

şüphesiz; yasadan alınan yetkiyle hak ve özgürlüklerin hukuka uygun olarak kısıtlanması anlamına gelen koruma tedbirlerine başvurabilmek için öncelikle o koruma tedbirinin uygulanmasının, soruşturma veya kovuşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi açısından zorunluluk oluşturması gerekir. Ölçünlük, koruma tedbirlerinin uygulanmasında ilk başta gözetilmesi gereken ilkelerdendir. Orantılılık olarak da ifade edilen ölçünlük prensibi, soruşturma veya kovuşturmada varılmak istenen neticeye daha hafif bir koruma tedbiri ile ulaşılabildiği hallerde, daha ağır koruma tedbirlerinin uygulanmamasını ifade eder.

Gizli soruşturma tedbirleri olarak adlandırılan, iletişimin denetlenmesi, gizli görevli kullanma ve teknik izleme ise; ancak suçun işlendiği hususunda kuvvetli şüphenin bulunduğu fakat başka şekilde delil elde etme imkânı bulunmayan hallerde, son çare olarak başvurulması gereken koruma tedbirleridir.

Koruma tedbirlerinin sonuçları itibarıyla en ağırı tutuklamadır; suçluluğu ve soruşturma veya kovuşturmanın selâmetini tehlikeye sokacağı hususunda kuvvetli şüphe bulunan şüpheli veya sanığın geçici olarak hürriyetinden mahrum edilmesi ve hakkında kesin hüküm verilmeden tutuklu konulması anlamına gelir.

Tutuklama kararı verilebilmesi için; tüm koruma tedbirleri bakımından ortak koşul olan “ölçülülük” yanında, kişinin suçu işlediğine ilişkin somut olgulara dayanan kuvvetli şüphe ile tutuklama nedenlerinden birisinin de bulunmasına gerek vardır. Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 100. maddesinin 2. fıkrasında, tutuklama nedenleri, şüpheli ya da sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı kuşkusunu uyandıran somut olayların varlığı veya şüpheli ya da sanığın, davranışlarıyla kanıtları yok edeceğine, gizleyeceğine, değiştireceğine ya da tanık, mağdur ve başkaları üzerinde

baskı girişiminde bulunacağına dair güçlü şüphe uyandırması olarak sayılmıştır.

Aynı maddenin 3. fıkrasında ise; şüpheli veya sanığın katalog halinde sayılan bazı suçları işlediklerine ya da teşebbüs ettiklerine ilişkin kuvvetli şüphenin bulunması halinde, 2. fıkradaki durumlardan hiçbirisi bulunmasa bile tutuklama nedeninin varsayılacağı ve kişilerin tutuklanabileceği düzenlenmiştir. Bu ayrık düzenlemenin nedeni, yasa koyucu tarafından önemsenen bazı suçları işleyen kişilerinin kaçacaklarının veya delilleri karartacaklarının varsayılmış olmasıdır. Bu suçlara örnek olarak; soykırım ve insanlığa karşı suçlar, kasten öldürme, çocuğun cinsel istismarı, işkence, suç işlemek amacıyla örgüt kurma, devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar verilebilir.

Koruma tedbirlerine başvurmanın gerekli olup olmadığını takdir etme yetkisi soruşturma ve kovuşturma makamlarına aittir. Soruşturma ve kovuşturma sırasında gerekmediği halde koruma tedbirlerine başvurmak insan hak ve özgürlüklerinin ihlali bakımından ne kadar yanlış ise; gerektiği halde bu tedbirleri uygulamamak da soruşturma ve kovuşturmanın selâmeti açısından sakıncalı sonuçlar doğu-

rabilir. Nitekim bu konudaki kararlara karşı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun sistematığı içerisinde yasa yollarına başvurmak mümkündür.

1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanunu, koruma tedbirleri yönünden oldukça modern bir sistem getirmiştir. Ülkemizde tutuklu sayısının başka ülkelerle kıyaslandığında hükümlü sayısına göre daha fazla olmasının nedeni, tutuklama müessesesinin hatalı uygulamasından çok iş yoğunluğu ve benzeri sebeplerle davaların makul sürede bitirilememesidir. Yargının iş yüküne, fiziksel imkân ve personel yetersizliğine bağlı olarak gelişen yavaş işlemesi sorunu göz önünde tutulmadan salt tutuklama sürelerinden yola çıkılarak uzun tutukluluk sorununa çözüm aramak, bugünden öngörülemeyen sakıncalı başka sonuçlara sebebiyet verebilecektir. Nitekim kanundaki süre sınırlaması sebebiyle bazı Ceza Dairelerimizce gerçekleştirilen tahliyeler nedeniyle Yargıtaya yöneltilen haksız eleştiriler hafızalardadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 2010 yılı dâhil, uzun tutukluluk sürelerini gerekçe göstermek suretiyle Sözleşmenin 5. maddesine aykırılıktan ülkemiz aleyhine verdiği ihlal kararları bulunmakta ise de, 31 Aralık 2010 tarihinde

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 102. maddesinin 2. fıkrasının yürürlüğe girmiş olması nedeniyle sorun büyük ölçüde çözüme kavuşmuş görünmektedir, zira bu düzenleme ile ağır cezalı işlerdeki tutukluluk süreleri iki yıla, uzatma halinde ise beş yıla sınırlandırılmıştır. Aynı Kanunun 250. maddesi kapsamında kalan suçlarda ise bu süreler iki katı olarak uygulanacaktır.

Hâkim Bağımsızlığı–Tarafsızlığı, Hâkim Teminatı ve Hâkimlerin Nitelikleri:

“Adalet, mülkün temelidir.” Adliye binalarını ve duruşma salonlarını süsleyen bu özdeyiş, yaşanan gerçeği ifade etmektedir. Tarih boyunca adil bir yönetim sergileyen devletler, uzun süre yaşamışlardır. Adaletten uzaklaşan zorba yönetimlerin ömrü ise uzun olmamıştır. Adaletin güçlü olduğu yerde, Devlet de güçlüdür. Adaletin güçlü olması ise, adalet dağıtanların bağımsız ve teminatlı olması ile mümkündür.

Anayasa'mızın 9, 138, 139 ve 140. maddelerinde hâkim bağımsızlığı ve teminatı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 10, Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin 14 ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddelerinde, adil yargılanma

hakkının güvencesi olarak, hâkimlerin bağımsız ve tarafsız olmaları öngörülmüştür.

Hâkim teminatı, hâkim bağımsızlığını sağlayan bir araçtır. Teminatı olmayan bir hâkimin, bağımsız olması mümkün değildir.

Hâkim bağımsızlığı ve teminatı özel önemi nedeniyle Anayasa’da kapsamlı bir şekilde düzenlendiği gibi, uluslararası bildirge ve sözleşmelerde de yer almıştır. Bu husus, hâkim bağımsızlığı ve teminatının insan hakları ve hukuk devleti yönünden ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Hâkim bağımsızlığı ve teminatı, adalet dağıtanlar için bir ayrıcalık olmayıp, adil yargılanma hakkının bir gereği ve güvencesidir. Toplumda güven ve huzur ile sosyal barışın sağlanması, ancak bağımsız yargının varlığıyla mümkündür. Bağımsız olmayan yargının tarafsız, adil ve sağlıklı kararlar alması beklenemez. Bu nedenlerle hâkim bağımsızlığı ve teminatının, başka bazı kamu görevlilerine sağlanan özel yargılama usulleriyle karıştırılmaması ve karşılaştırılmaması gerekir.

Hâkim bağımsızlığı ve teminatı; hâkimleri her türlü dış baskı, tehdit, teşvik, tavsiye, telkin ve yönlendirmeye

karşı koruma sağlayan güvencelerdir. Bu güvenceler, hukuk devleti olmanın olmazsa olmaz şartıdır. Bağımsız, tarafsız, adil ve hızlı işleyen bir yargı, devletin ve bireylerin temel teminatıdır.

Adil yargılama için, hâkimlerin dış baskıya karşı korunmaları yeterli değildir. Bu yönde hâkimlere de çok önemli görev ve yükümlülükler düşmekte, onların bazı özel niteliklere sahip olmaları zorunlu bulunmaktadır. Hâkimler tarafından bilinen ve uygulanan bu hususların bazılarını belirtmek ve bilgileri tazelemek istiyorum:

– Hâkimler yargılama yaparken, ceza ve hukuk muhakemeleri kanunlarını tarafsız olarak uygulamalı ve taraflara karşı eşit mesafede olmalıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarında vurgulandığı gibi “silahların eşitliği” ilkesine titizlikle uyulmalıdır.

– Hâkimler, taraflardan birine sempati veya antipati duymamalıdır. Taraflardan birine sevgi veya düşmanlık besleyen hâkim, adalet dağıtamaz. Hâkimler insafli, ölçülü ve duygusallıktan uzak olmalıdır. Adaletle duygusallık bağdaştırılamaz.

– Adalet dağıtanlar adalet dağıtırken siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve etnik ayırım yapmaksızın yargılama yapmalıdır. Hâkimler de insandır ve toplumun içinde yaşamaktadır. Hâkimlerin bu nedenle siyasal görüş ve tercihlerinin olması doğaldır. Ancak hâkimler, siyasal düşüncelerinin etkisiyle karar veremezler ve siyasal düşüncelerini kararlarına yansıtamazlar. Hâkimlerin siyasallaşması, siyasallaştırılmak istenmesi ve siyasete konu yapılması yanlıştır.

– Adalet dağıtmak çok zor ve fikir çilesini gerektiren bir iştir. Durağan ve soyut hukuk kurallarını, değişen ve gelişen toplumsal ve kişisel somut olaylara uygulamak, engin hukuk bilgisini ve donanımını gerektirir. Bu nedenle hâkimler sürekli olarak kendilerini yenilemeli, özgür düşünceye açık olmalıdır.

– Hâkimler yargılayan, ancak yargılarken yargılanan kişilerdir. Her kararla birlikte tarafların, vekillerinin ve kamuoyunun da kendilerini yargıladığı bilinmelidir.

– Hâkimlerin dürüst ve namuslu olmaları övünç nedeni değildir. Kişilerin ve özellikle hâkimlerin, dürüst ve namuslu olmaları asıldır. İyi bir hâkimin hukuk bilgisiyle donanımlı, genel kültüre sahip, anlayışı ve kavrayışı yüksek,

tarafsız, güvenilir, adil, davranışlarında ölçülü, dengeli, tutarlı, ön yargısız, onurlu ve vakarlı olması gerekir.

– Hâkimin dürüst olması yeterli değildir. Hâkim aynı zamanda dürüst görüntü vermek zorundadır. Dürüst görüntü sergileyemeyen hâkimin, kamuoyunun tartışmasına açık olduğu unutulmamalıdır. Dürüst görüntü vermek, dürüstlüğün ve tarafsızlığın gerektirdiği biçimde davranmak demektir.

Erkler Ayrılığı:

Hukuk devletinin ilkelerinin gerçekleştirilmesi, insan haklarının güvence altına alınması ve temel hak ve özgürlüklerin korunması da ancak demokratik rejimlerde mümkündür. Demokrasinin vazgeçilmez ilkelerinden birisi de kuvvetler ayrılığıdır.

Yasama, yürütme ve yargı erkleri ilk başlarda tek bir otorite tarafından kullanılırken; demokratik düzene geçildikten sonra, bu erklerin birbirinden bağımsız olarak çalışması ilkesi benimsenmiştir.

Anayasa'nın 6. maddesinde ilke olarak kuvvetler ayrılığı benimsenmiş, diğer maddelerinde organların görev ve yetkileri ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir.

Anayasa'nın başlangıç bölümünde “Kuvvetler ayrılığının, Devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmeyip, belli Devlet yetki ve görevlerinin kullanılmasından ibaret ve bununla sınırlı medeni bir iş bölümü ve işbirliği olduğu ve üstünlüğün ancak Anayasa ve kanunlarda bulunduğu” açıkça vurgulanmıştır.

Devletin amaç ve görevlerinin gereği gibi yerine getirebilmesi açısından kuvvetler ayrılığı prensibi benimsenmiştir. Kuvvetlerin bütününe devleti oluşturduğu bu sistemde devlet üç ayak üzerinde duran bir yapıdır. Devlet meşruiyetini, Sosyal Sözleşme Teorisi'nde de belirtildiği gibi halktan almaktadır. Yargı da, millet adına karar veren bir kuvvettir. Gücün tek elde toplanması yerine birbirini denetlemesi ve birlikte çalışması kuvvetler ayrılığı ilkesini oluşturur.

Kuvvetler ayrılığı erkler arasında bir üstünlük sıralaması olmadığı gibi erklerin çatışma halinde bulunmalarına da elverişli değildir. Esas olan erklerin uyumlu çalışmasıdır.

Devlet yetkilerinin kullanılmasında medeni bir iş bölümü amaçlanmış olup, yargı kuvveti de yerine göre diğer

kuvvetlerin gereği gibi çalışmasını kolaylaştıracak bir denge ve istikrar unsuru olarak görülmüştür.

Yeni Anayasa Arayışı:

Bugünlerde tartışılan diğer bir konu da 1982 Anayasa'sının değiştirilmesidir. Yakın geçmişte yapılan referandumdan sonra, Anayasa'mızın özellikle yargıyı ilgilendiren maddelerinde değişiklikler yapılmıştır. Ancak bu değişikliklerin yeterli olmadığı ve ülkenin yeni bir anayasaya ihtiyacı olduğu bütün kesimlerce dile getirilmektedir.

Yapılacak yeni anayasa; toplumun beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayan, demokratik standartlara uygun, temel hak ve özgürlükleri koruyan, çoğulcu, uzlaştırıcı, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkesini önde tutan bir anlayışla hazırlanmalıdır.

Anayasalar toplumsal uzlaşma belgeleridir. Yeni anayasa toplumun bütün kesimlerinin görüşleri doğrultusunda, geniş, katılımcı bir anlayışla hazırlanmalı ve toplumun değerlerine aykırılık teşkil etmemelidir. Yeni anayasa yapılırken “evrensel hukuk” ve “evrensel demokrasi” ilkeleri de göz ardı edilmemelidir.

Yargıyı ilgilendiren değişiklikler yapılırken; yüksek mahkemelerin, ilk derece mahkemelerinin, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun, barolar ile üniversitelerin görüşlerine de başvurulmasının yerinde olacağı kanaatindeyim.

Bireysel Başvuru Hakkı:

5982 sayılı Kanun’la Anayasa’da yapılan değişiklikle, herkese Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine “bireysel başvuru hakkı” tanınmıştır.

Anayasa değişikliğinin gerekçesinde, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine her yıl binlerce başvuru yapıldığı ve bu başvuruların iç hukuk yollarında çözüme bağlanması amacıyla bireysel başvuru hakkının getirildiği belirtilmiştir. Başka bir anlatımla, gerekçeye göre bireysel başvurunun temel amacı, ülkemiz aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruları azaltmaktır. Bu amaca ulaşılabilmesi için, bireysel başvurunun Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince “etkili bir başvuru yolu” ola-

rak kabul görmesi gerekmektedir. Anılan Mahkemenin yaklaşımı ise ülkemizdeki uygulamaya bakarak bu niteliği belirlemek şeklindedir.

Bu bağlamda, 23 Eylül 2012 tarihinde uygulamaya başlandığında, ilk anda ve yılda ne kadar başvuru olabileceğini tahmin etmek zor olmakla birlikte, toplumumuzdaki dava açma ve tanınan tüm yasal yolları tüketme eğilimi de gözetildiğinde, bu sayının yüz binleri bulması durumunda böyle bir iş yüküyle nasıl baş edilebileceği, üzerinde durulması gereken çok önemli bir husustur. Özellikle yaşanabilecek olası gecikmeler, bireysel başvuru yolunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde ileri sürülebilecek ayrı bir ihlâl nedeni haline getirmemelidir.

Stratejik Plan:

Göreve başladıktan kısa bir süre sonra Yargıtayın 2010-2014 Strateji Planının uygulanmasını izlemek ve buna ilişkin sorunların giderilmesi yönünde tedbirleri almak, Yargıtayın öncelikli sorunlarını ve sorunların çözülmesine ilişkin saptamalar yapmak, Yargıtay hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkin olarak yapılması gerekenleri belirlemek üzere “Strateji Belirleme Kurulu” ile bu kurula bağlı olarak

“Plan İzleme ve Değerlendirme Kurulu” ve “Strateji Oluşturma ve Geliştirme Kurulu” ihdas edilmiştir.

Strateji İzleme ve Belirleme Kurulları hemen toplanarak Yargıtayın kısa vadeli eylem planını oluşturmuşlardır.

“Strateji Belirleme Kurulu”na sunulmak üzere, hazırlanmış ve bir takvime bağlanmış bulunan Eylem Planı, Yargıtayın ivedi sorunlarının çözümüne ilişkin kısa vadeli yol haritasını oluşturmaktadır.

Bu eylem planı kapsamında;

1. Yargıtay Kanunu Hazırlama Komisyonu
2. Anayasa Değişikliği Hazırlama Komisyonu
3. Uygulama Birliği Sağlama Komisyonu
4. İş Yükünün Azaltılması Amacıyla Mevzuatta Yapılması Gereken Değişiklikleri Belirleme Komisyonu
5. Eğitim, İnsan Hakları, Bilim ve Uluslararası İlişkiler Komisyonu
6. Mesleki, Mali ve Sosyal Hakları Yeniden Düzenleme Komisyonu

7. Bina Projelendirme ve Yapım Takip Komisyonu

8. İş Bölümü ve Tevzi Esaslarını Belirleme Komisyonu oluşturulmuştur.

Bu komisyonların bir kısmı hiç zaman kaybetmeden çalışmalarına başlamışlardır.

Adli Yargı ve Yargıtayın Sorunları:

Ülkemizin hukuk devleti olma yolunda ilerlemesi, ancak yargının neredeyse kronikleşmiş sorunlarının bir an önce çözülmesi ile mümkün olabilecektir.

Diğer bir kısım sorunlar yanında; yargılamanın geç sonuçlanması ve mahkemelerdeki ağır iş yükü uzun süredir yargının öncelikli sorunları haline gelmiştir. Bu sorunların ortaya çıkmasında, nüfusumuzun hızla çoğalması, ekonomik ve sosyal ilişkilerin ve çeşitliğinin artması gibi nedenler yanında, yasalardan ve uygulamalardan kaynaklanan bazı sebepler de etken olmaktadır.

Adaletin gecikmesi, toplumda huzursuzluk meydana getirdiği gibi adalete ve dolayısıyla devlete duyulan saygı ve güveni de azaltmaktadır. Yargısal faaliyetlerin adil sonuçlar doğurması yanında süratle işlemesi de gereklidir.

Yargının geç işlenmesi ve aşırı iş yükü ile ilgili sorunların derinine inildiğinde, bu problemlerin çözümüne Yargıtaydan başlanması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

Yargıtayın 2010 yılında baktığı iş toplamı bir milyonu aşmıştır.

Yargıtayda; 2000 yılında her bir daireye düşen yıllık ortalama iş sayısı 13.072 iken, 2010 yılında 34.327 olarak yüzde 260 artış göstermiş; buna bağlı olarak her bir dosyaya ayrılan zaman ise 2000 yılında ortalama beş buçuk dakika iken, 2010 yılında yaklaşık iki dakikaya düşmüştür. Bununla birlikte, 2000 yılında 10.735 dosyanın zamanaşımına uğradığı Yargıtayda, 2010 yılında bu rakamın 18.585'e yükseldiği görülmektedir.

Aynı nedenle, Yargıtayda görev yapan üye, tetkik hâkimi, savcı ve yardımcı personelin daha çok çalışması gerekmiş, buna karşılık iş başına ayrılan zamanın azalmasına bağlı olarak, tüm özveriye ve gayrete rağmen yapılan iş kalitesinde bir düşüşün yaşanması kaçınılmaz olmuştur.

Açıkça belirtmek gerekirse; Yargıtaydaki iş yükünün altından kalkılamaz ölçüde artmış olması, kesinlikle Yargıtay mensuplarının çalışma yoğunluğu ile ilgili değildir. Zira

Yargıtay binaları yedi gün yirmidört saat açıktır, özellikle tetkik hâkimlerinin iş yerinde çalışmakla yetinmeyip, dosyaları evlerine götürdükleri, hafta sonları dâhil, mesai saatleri dışında da çalıştıkları malumdur. Buna rağmen iş sayısı azalmamakta, aksine sürekli artış göstermektedir. Örneğin, Yargıtay ceza daireleri aynı sayıdaki personelle 2005 yılında 200.236 iş çıkartırken, 2010 yılında 209.076 iş çıkartmışlardır. Buna karşılık, 2005 yılında ertesini yıla devreden iş miktarı 136.135 iken, 2010 yılından ertesini yıla devreden iş miktarı 364.500 olmuştur.

Mukayese açısından birkaç örnek daha vermek istiyorum:

2009 yılı itibarıyla, Yargıtay ceza dairelerinde bir yılda bakılan iş miktarı 522.272 iken, nüfusu bize yakın olan Almanya’da bu miktar 3.014, Fransa’da ise 9.205’tir.

Hollanda’da 2010 yılında ilk derece ceza mahkemelerinde karara bağlanan iş sayısı 500.000, Yüksek Mahkeme ceza dairelerine gelen iş sayısı ise 2.000 iken; Türkiye’de 2009 yılında ceza mahkemelerinde karara bağlanan iş sayısı 1.722.284, Yargıtay ceza dairelerine gelen iş sayısı ise 279.725’tir.

Dolayısıyla; Yargıtayda bir yılda bakılan iş miktarı, nüfusu Türkiye’den daha fazla olan Almanya Yüksek Mahkemesinde bakılan iş miktarınının 173 katıdır, Fransa karşısındaki durum da farklı değildir. Yine, Hollanda’da karara çıkan her 250 ceza işinden bir tanesi temyiz mahkemesine kadar gelebilirken, Türkiye’de ne yazık ki her altı işten bir tanesi temyiz mahkemesi önüne gelmektedir.

Görüldüğü gibi durum hiç de iç açıcı değildir. Örtülebilir, saklanabilir olmaktan uzaktır. Bu sorunun sonuçları tüm ülkede yaşanmaktadır. Bununla birlikte, sorunların çözümü yönünde önemli adımlar atıldığını da belirtmek isterim. Bu kapsamda; 2011 yılı başında Yargıtayda üye sayısı 250’den, 387’ye çıkartılmıştır. Buna bağlı olarak, tetkik hâkimi, Yargıtay Cumhuriyet savcısı ve adli personel alımı da sürmektedir.

Hiçbir sorunun çözülemeyecek kadar zor olmadığını düşünüyor ve çalışmalarımızı bu doğrultuda sürdürüyoruz. İşimizin kolay olmadığını biliyoruz, ancak umutlu ve kararlıyız.

Bu kronikleşmiş sorunlar sadece Yargıtayın ve yargının değil, aynı zamanda çözüme katkı imkânları bakımından

Devleti oluşturan diğer iki erk olan yasama ve yürütmenin, yaşanan sonuçları itibariyle de tüm toplumun sorunları olarak kabul edilmelidir.

Bugün itibariyle; yargının ve Yargıtayın sorunlarına samimi bir ilgi duyulduğu, çözüm istikametinde iyi niyetli bir çaba gösterildiği memnuniyetle müşahede edilmektedir. Bu ilginin, çözüm odaklı olarak sürmesini ve gerçekçi sonuçlar vermesini diliyoruz.

Ancak bu cümleden olarak;

- Alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının geliştirilmesi,
- UYAP sisteminin tamamlanması,
- Bilirkişilik kurumunun yeniden yapılandırılması,
- Adli Tıp Kurumunun hızlanması için gerekli değişikliklerin yapılması,
- Hâkim, savcı ve personel sayısının artırılması,
- Tebligat Kanununun gözden geçirilmesi,

– Suç olarak kabul edilen bir kısım eylemlerin, suç olmaktan çıkarılması,

– Kamu denetçiliğinin (ombudsmanlık) bir an önce yaşama geçirilmesi,

– İdari para cezası verme yetki ve sınırlarının genişletilmesi,

– Temyiz yasa yolunun konuluş amacıyla bağdaşmayan başvurular iş yükünü artırdığından, bu tür temyizlerin önüne geçilmesine ilişkin düzenlemelerin yapılması,

– Hukuk davalarında temyiz sınırı ile ceza davalarında kesinlik sınırının yükseltilmesi,

– Ceza davalarının temyizinde, aleyhe bozma yasağının kaldırılması,

– Koşullar oluştuğunda istinaf mahkemelerinin kurulmasını,

Yargının hızlanmasına yardımcı olacak tedbirler olarak sıralayabiliriz.

Değerli Konuklar,

Sevgili Meslektaşlarım,

Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Sözlerime son verirken, yeni adli yılın Türk Milleti'ne ve toplumun esenliği için uğraş veren tüm hukukçulara hayırlı olmasını diliyor, açılışımıza onur veren siz seçkin konuklarımızı ve sevgili meslektaşlarımı en derin saygılarımla selamlıyorum.

A. Nazım KAYNAK
Yargıtay Birinci Başkanı